

HETEROTOPIC VIEW

Journal homepage: www.heterotopicview.com

HETEROTOPIC
VIEW

Social Science Journal

LİBERALİZMİN COĞRAFİ AKIL PERSPEKTİFİNDE KOZMOPOLİTLİK VE ÖZGÜRLÜĞÜN SINIR PROBLEMİ

IN THE GEOGRAPHICAL REASON PERSPECTIVE OF LIBERALISM COSMOPOLITANISM AND THE PROBLEM OF THE BOUNDARY OF FREEDOM

Duygu BOZKIR¹, Servet KARABAĞ²

Makale Bilgisi

Gönderildiği Tarih

06.12.2023

Kabul Edildiği Tarih

09.12.2023

Article Info

Date Received

06.12.2023

Date Accepted

09.12.2023

Anahtar Sözcükler

Coğrafi akıl, Kozmopolitizm,
Mekan, Sınır

Keywords

Geographical reason, cosmopolit-
anism, Space, Boundary

Öz. Bu çalışma, David Harvey'in 2009 yılında yayınlanan "Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom" isimli kitabında yer bulan "coğrafi akıl" kavramını ele alarak etik, ahlak ve adalet ilkelerinin evrensel tahayyülü olan kozmopolitik söylem ve praksisini değerlendirmek amacıyla yazılmıştır. Bu kavram aracılığıyla liberal ve neoliberal politikaların coğrafi aklın sayısız hilelerine başvurarak güç ve iktidar sahiplerine yerel ve küresel ölçekte nasıl çıkar sağladığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Liberalizmin yerel milliyetçi iddialardan sıyrılarak insan haklarının evrenselleştirilmesi düşüncesi ve hedefiyle hak ve özgürlüklere çizdiği sınırı nasıl bir bağlama yerleştirdiği irdelenmiştir. Harvey'e göre liberalizm, özgürlüklerin sınırını çizerken genel hatlarıyla iki yönetime başvurmaktadır. Bunlardan ilki coğrafi ve antropolojik farklılıkları yok saymak, ikinciyse bu farklılıkları özellikle başarısızlıklarını perdelemek için kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktır. Algıları inşa etmede coğrafi aklın iktidar sahiplerinin çıkarlarına nasıl hizmet ettiğini analiz eden Harvey yeni bir coğrafi aklın kurulması gerektiğini savunmuştur. Bu akıl coğrafyaya ait kuramsal bir bağlama yerleştirilerek kozmopolitik ve özgürlük arayışında mekân, yer ve çevrenin potansiyelini ortaya çıkarmalıdır. Harvey'in coğrafi akıl perspektifini ele alan bu çalışmada izlenen yöntem doküman analizidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda literatür taramasıyla elde edilen bilgi ve belgelerin analizinde "coğrafi akıl", "kozmpolitlik", "hak ve özgürlüklerin sınırları" gibi temalara odaklanılmıştır. Sonuç olarak Harvey, coğrafya kuramı sayesinde inşa edilecek olan coğrafi akıl detaylı bir şekilde kavramsallaştırmıştır. Ancak bu aklın, kimin kozmopolitliğini uygulayacağı ve nasıl uygulayacağı ayrıntılarını belirsiz bırakmıştır.

Abstract. This study was written to evaluate the discourse and praxis of cosmopolitics, which is the universal imagination of ethics, morality and justice principles, by addressing the concept of "geographical reason" in David Harvey's book "Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom" published in 2009. Through this concept, it is tried to reveal how liberal and neoliberal policies benefit power and power holders on a local and global scale by resorting to the numerous tricks of geographical reason. It has been examined how liberalism, with the idea and goal of universalizing human rights by getting rid of local nationalist claims, places the limits it draws on rights and freedoms in a context. According to Harvey, liberalism, in general terms, resorts to two methods in drawing the boundaries of freedoms. The first is to ignore geographical and anthropological differences, the second is to use these differences in line with its own interests, especially to cover its failures. Analyzing how geographical reason serves the interests of those in power in constructing perceptions, Harvey argues that a new geographical reason should be established. This reason should be placed in a theoretical context of geography to unlock the potential of space, place and environment in the pursuit of cosmopolitics and freedom. The method used in this study on Harvey's perspective on geographical reason is document analysis. In line with the aim of the study, the analysis of the information and documents obtained through literature review focused on themes such as "geographical reason", "cosmopolitanism", "limits of rights and freedoms". In conclusion, Harvey has conceptualized in detail the geographical reason to be constructed through geographical theory. However, the details of whose cosmopolitanism this reason will implement and how it will implement it are left vague.

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara

Bu makale, 21-23 Haziran 2023 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesinde düzenlenen "3. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi"nde sözlü olarak sunulan bildiriden üretilmiştir. Makale için inceleme konusu yapılan eser: Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom, by David Harvey, New York: Columbia University Press, 2009. x+339 pp., US\$27.50 (hardback), ISBN: 978-0-231-14846-7; Kitabın Türkçe Çevirisi: Harvey, D., Kozmopolitiklik ve Özgürlük Coğrafyaları (Z. C. Başeren, Çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, ISBN: 978-605-399-398-8, 366 sayfa, 16x23 cm.

1. Giriş

David Harvey, 2009 yılında yayınlanan “Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom (Kozmopolitlik ve Özgürlük Coğrafyaları)” isimli kitabında, evrensel etik ve adalet ilkelerinin bir tasarısı olarak kozmopolitik ve özgürlük söylemini, liberal ve neoliberal coğrafi aklın sayısız hileleriyle bölgesel, ulusal ya da uluslararası iktidar sahiplerinin çıkarlarına meşruluk kazandırmak amacıyla nasıl işe koştuklarını inceleme konusu olarak ele almıştır. Bu aklın türlü hakikat oyunlarını ortaya çıkarmak, coğrafyacılar kadar coğrafyacı olmayanlar içinde önem arz etmektedir. Bu çalışmada amaçlanan coğrafi ve antropolojik bilgiyi yok sayan ya da başarısızlıklarını perdeleme aracı olarak kullanan liberalizmin coğrafi aklını incelemektir. Daha sonra Harvey’in iddia ettiği gibi milliyetçi çekişmelerden sıyrılmış evrensel insan haklarının özgürleştirici düşünce ve praksisinde mekân, yer ve çevre gibi coğrafi kavramların potansiyelini açığa çıkaran yeni bir coğrafi aklın varlığına olan ihtiyacın gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle öncelikle Harvey’in bu eserinde çizdiği kavramsal ve kuramsal çerçevenin yeterince anlaşılabilmesi için başta yazarın kendi eserleri olmak üzere küreselleşme-yerleşme, kozmopolitanizm, özgürlük, sınır, etik ve ahlak tartışmalarını içeren çalışmalara yönelik literatür taraması yapılmıştır. Bununla Harvey’in liberalizm için çizdiği coğrafi akıl ve kozmopolitanizm bağlamının ontolojisine arka plan bilgisinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu arka plan girdisi aynı zamanda Bowen’in (2009) ifadesiyle “tamamlayıcı araştırma verileri” anlamına gelmektedir. Bu süreçte, öz itibarıyla gözden geçirme, okuma ve yorumlama aşamalarını içererek hem içerik hem de tematik (kozmpolitlik, hak ve özgürlüğün sınırları, coğrafi akıl) analizün unsurlarını birleştiren bir yöntem takip edilmiştir.

Çalışmada Harvey’in “Coğrafi akıl” kavramı üzerine bir inceleme yapılmasının amacı Harvey’in, liberal ya da neoliberal kozmopolitanizm tartışmalarında coğrafyacı olsun ya da olmasın gözden kaçırılan coğrafi aklı kozmopolitanizmin işleyişi içinde bulup çıkararak “siyaset ve iktisat ekseninde yürütülen tartışmalara” yeni bir pencere açmış olmasıdır. Harvey’e göre coğrafi aklı anlamak sadece küresel coğrafi bilgiyi daha fazla bilmek anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda hem bilginin farklı aktörler tarafından fırsatçı ve yanlış kullanımını ortaya çıkaran hem de küresel adalet için bir “olasılık koşulu” olarak hizmet eden coğrafi bilgiyi geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. McFarlane (2011)’e göre de mekân, yer ve çevre ekseninde Harvey’in yeniden inşa etmeye çalıştığı coğrafi akıl, diyalektik bir yaklaşıma dayanan eleştirel coğrafi bilgiye dayanmaktadır. Coğrafi akıl bu tarzda inşa edilmediği takdirde kozmopolitanizmin liberal ve neoliberal biçimi kendi tarzında bir coğrafi aklı evrenselleştirir ki bu akıl mekân, yer ve çevre diyalektiğinden soyutlanarak temelinde yeterli coğrafi ve antropoloji bilgisi olmayan kozmopolitanizmin (batılı liberal değerleri), dünyanın farklı halklarına hem de kibirli bir şekilde dayatılmasını kolaylaştırır. Böylece kibirli halklar tarafından belirlenen değerler dizisi, evrensel iyilikle harmanlanarak tipik olarak farklı olanları aşağı olarak tasvir edecektir. Öte yandan her

türlü coğrafi ve kültürel farklılığı normatif bir olgunluk tanımı lehine yok sayacaktır (Warf, 2010). Coğrafi aklın önemi üzerine verilen kısa bilgilerden anlaşılacağı üzere liberalizm mekan, zaman, yer ve çevreyi yok sayarak başarısızlıklarını örtbas etmekte ya da çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Bu sebeple antropoloji bilgisini de dikkate alan yeni bir coğrafi aklın inşa edilmesi önemsenmektedir.

Çalışmada parantez açılması gereken önemli bir husus eserin İngilizce ve Türkçe baskıları arasında yaşanan kavram karmaşasına yöneliktir. Türkçe baskıda geçen “mıntıka (region, territory, territoriality)”, “Mahal/Mahalli (local)” ve “uzam (space)” kavramlarının hem coğrafi bağlama uygun olmadığı hem de kavramların kimi kez birbiri yerine kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle kitabın Türkçe baskısında “uzam (space)” olarak geçen kavram yerine “mekân” kullanılmıştır. Benzer şekilde Türkçe baskıya “mıntıka” olarak çevrilen ve orijinal baskıda “region, territory, territoriality” olarak kullanılan kavramların Türkçe karşılıkları bağlama uygun düşecek şekilde bölge, mülk, mülkiyet (Bkz. Orhan & Karabağ, 2021) olarak kullanılmıştır.

2. Liberalizmin Coğrafi Aklı

Mignolo’nun (2010) bir değerlendirmesine göre 1950-75 arası dönemde siyaset teorisi ve ekonomi alanını işgal eden kalkınma kavramının yerini 1980’lerden sonra küreselleşme almıştır. Harvey’e göre küreselleşme kavramı 1970’lerin sonlarında emperyal tasarımları tanımlamak için kullanılan retorik bir terim haline gelmiştir. Kozmopolitanizm ise liberal, postmodern ve Marksist eğilimli ilerici hümanistler tarafından yeniden canlandırılan bir terim olmuş ve esas olarak Batılı entelektüellerin ve akademisyenlerin ilgi alanına girmiştir. Ne var ki coğrafya ve antropoloji bilgisi olmaksızın her türden kozmopolitan proje basit ve yanlış bir aklın ürünü olmuştur (Warf, 2010). Hak, özgürlük, hürriyet, adalet gibi evrensel ilkeler bile sömürü ve tahakküm gibi çıkar ilişkilerine hizmet ediyorsa ve küresel başarısızlıklar çoğu zaman coğrafi ayrıntıda gizliyse o zaman öncelikle yapılması gereken şey coğrafi bilginin nasıl üretildiğine ve kullanıldığına dikkat çekmektir. Çünkü Harvey’e göre olağan, sıradan ve aşikâr olanın sorgulanmaması ve hiç yokmuş gibi kabul edilmesinde araç olarak kullanılan coğrafi bilgi ve düşünme tarzı tarihi bilgi ve düşünme tarzından daha karmaşık ve sofistike hale gelmiştir O halde “bir coğrafi bilgi ve düşünme tarzı olarak coğrafi akıl tam olarak nedir?” sorusunu tartışmaya açmak her zamankinden fazla önem kazanmıştır (Harvey, 2015, s. 147-149).

Dittmer (2011) yapmış olduğu bir değerlendirmede Harvey’in; Beck, Held ve Nussbaum gibi çağdaş kozmopolit çalışmaların öncülerini ve neoliberalizmin ilkelerini benimseyen geleneksel düşünceyi hedefine koymasındaki neden olarak liberal batı değerleri üzerine inşa edilmiş bir kozmopolitan dayatmayı reddetmek ve buna dikkat çekmek olduğunu dile getirmiştir. Çünkü Harvey için çağdaş kozmopolitan projelerin çoğunun liberal ve neoliberal kozmopolitanizmden ayrıştırılması çok zordur ve yeni inşa edilecek coğrafya kuramı ile bu zorluğun üstesinden gelinmesi önemlidir. Bu

nedenle ilk etapta liberal ve neoliberal coğrafi aklın işleyişini kavramak oldukça önemlidir:

“Evrensel ahlaki idealler, ulus devletlerin kendi ulusal karakterleriyle uyuşan ve kendilerini diğerlerinden ayırt eden kurallar koyduğu bir dünyada küresel yönetime ilişkin meselelere tatbik edildiğinde ne olacaktır? Daha da kötüsü, bazı insanların olgunlaşmamış ve aşağı, bazılarının da uyuşuk, kötü kokulu veya düpedüz güvenilmez addedildiği (Kant’a gönderme yapıyor) bir dünyaya nasıl olup da evrensel bir ahlak sistemini uygulayabiliriz?” (Harvey, 2015, s. 38)

Harvey'e göre, kozmopolit projelerin doğasında temelde iki sorun vardır. Birincisi, kozmopolitanizm Avrupa merkezci bağlamlardan ortaya çıkar ve evrensel olana önem verme iddiasında bulunur ki Dittmer'in değerlendirmesine göre bu da emperyalizmin bir çeşidi demektir. İkincisi, kozmopolit projeler coğrafyanın ve antropolojinin her türlü özelliğinden soyutlanmıştır. Hatta liberal ve neoliberal kozmopolitik politikalar, coğrafi ve antropolojik bilgiyi görmezden gelmesinin haricinde başarısızlıkları perdelemeye coğrafi ve antropolojik bilgiyi işe koşmaktadır. Günümüz küreselleştirme politikalarındaki (Bush'un Irak'a demokrasi getirmesi! ya da IMF'nin yapısal uyum politikaları gibi) başarısızlıklarda yerel koşulların ön plana sürülmesi, coğrafi bilginin evrensel olanın sorgulanmasını engellemesi ve yerel olanın suçlamasında kullanılması buna örnektir (Harvey, 2015, s. 38). Bu nedenle yer, mekân ve çevre üçgeninde insanların mekânsal ilişkileri anlama, coğrafi bilgiyi kazanma, olay ve olguları yorumlama süreçlerinde diğer bir ifadeyle coğrafi bilme biçimlerinde ayrıntı ve karmaşa içinde fark edilmeden işleyen, harekete geçme noktasında hayal gücümüzü engelleyen liberal ve neoliberal coğrafi aklın yanlısamlarından (hilelerinden) kurtulmak için yeni bir “coğrafya kuramı”na ihtiyaç vardır. Harvey coğrafya kuramı bağlamında yeni bir coğrafi aklı inşa ederken Mehta, Pattison, Nussbaum, Benhabib, Whitehead, Kant, Marx, Lefebvre, Foucault gibi daha pek çok düşünürün fikri tartışmaları etrafında meseleyi ele almıştır.

Harvey coğrafi akıl kavramını Pattison'un 1963 yılında “National Council on Geographic Education”da yaptığı “Coğrafyanın Dört Geleneği” konuşmasında yer verdiği (1) Mekân geleneği (a spatial tradition), (2) Arazi çalışması geleneği (an area studies tradition), (3) İnsan-toprak geleneği (a man-land tradition and), (4) Yer bilimi geleneği (an earth science tradition) üzerinden değerlendirmeye başlamıştır³. Disiplin içinde “coğrafi sentez” başlığı altında toplanan gelenekler bilgi alanlarının genel temsilleri olsa da epistemolojik yaklaşımlarla kökten farklılık göstermektedir (Harvey, 2015, s. 150). Harvey'e göre Pattison bu noktayı kaçırmış

ve ilk üç geleneği mekân, yer ve çevre kavramlarıyla ele almasına rağmen bu kavramlarla ilgili eleştirel bir tartışma açamamıştır. Öte yandan yer bilimlerine karşı bazı durumları coğrafi olarak nitelmesi ve bazılarını her ne kadar doğası gereği coğrafi olsa da coğrafyanın dışında bırakmasını eleştirmiştir. Bilme biçimlerinde mekân, yer ve çevre kavramları coğrafya disiplinine özgü değildir. Bu kavramlar ekoloji, biyoloji, antropoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi dahil pek çok bilim dalında önemli bir role sahiptir. Tam da bu nedenle Kant, kurucu nitelikteki bilme biçimlerinin "olasılık koşulu" olarak coğrafyayı işaret etmiştir. Bu sebeple Harvey'e göre coğrafyacılar, çalışmalarında mümkün olma koşulu olarak coğrafi bilginin nasıl iş gördüğü konusuna eğilmeleri gerekmektedir. Diğer türlü coğrafyacıların bu kavramları kullanırken onlara ne tür işlev yükledikleri sorusu nispeten daha önemsiz bir mesele haline gelmektedir. Pattison'un çevre bilimleri örneğinde ima ettiği ama çözümlenmeyi başaramadığı paradoks da budur (Harvey, 2015, s. 151).

3. Kozmopolitanizm

Kozmopolitanizm 2000'li yıllardan sonra özellikle sosyal bilimlerde küreselleşmeden duyulan hoşnutsuzluk, azınlıklara ve göçmenlere karşı duyulan kızgınlık, milliyetçiliğin yükselişi, ulusal ve uluslararası hakların nerede başlayıp nerede son bulacağı gibi çok çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi tartışmalarla yeniden canlanmıştır (Bkz. Derrida, 2001; Beitz, 2005; Benhabib, 2006; Bertram, 2006; Appiah, 2007; Fine, 2007; Derpmann, 2009; Van Hooft & Vandekerckhove, 2010; Koczanowicz, 2010; Mignolo, 2010; Huggler, 2010; Rao, 2010; Withers, 2013; Warf, 2010; 2015; Schiller & Irving, 2017). Warf'a (2010) göre kavram dünyevi, sofistike ve seyahat edenler ile ilişkilendirilerek bir anlam kayması yaşasa da felsefi açıdan bir kabile, ulus veya dini topluluk yerine dünya sakinlerinin tamamına vurgu yapan siyasi ve etik bir duruşu tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu görüşe göre, bazı insanların “öteki”lerden daha değerli olduğunu savunmak için hiçbir meşru gerekçe yoktur. Dolayısıyla kozmopolit coğrafi tahayyül ulusal ya da bölgesel olarak sınırlı olmamalıdır. Bu terim, kendisine nereli olduğu sorulduğunda meşhur “Ben bir dünya vatandaşıyım” cevabını veren ve böylece yerel kimlik inşasını halkların evrensel kardeşliğine kaydıran Diogenes'ten (MÖ 412-323) türemiştir (Warf, 2010, s. 1217; Strand, 2010, s. 104). Nussbaum (1997a)'a göre de terim Yunanca “kosmo polite^s” ten türemiştir ve “Dünya vatandaşı” anlamına gelmektedir.

David Harvey de kozmopolitanizm üzerine yapılan tartışmaların içinde yerini alan coğrafyacılarından biri olmuştur. Harvey, 2005 yılında Kaliforniya Üniversitesi'nde gerçekleşmiş olan Wellek Kütüphanesi Eleştirel Teori konferansında “Kozmopolitanizm ve Özgürlük Coğrafyaları (Cosmopolitanism and the Geographies of Freedom)” konulu bir seri hazırlamıştır (Harvey, 2015; Harvey, 2017, s. 49). Bu seri 2009 yılında aynı isimle yayımlanacak kitabı da bir anlamda hazırlık olmuştur. Harvey, kozmopolitlik ve özgürlükle ilgili bir konuya girmesinin nedenini “Kant'ın Königsberg

³ “Kozmopolitik ve Özgürlük Coğrafyaları” Kitabının Türkçe Çevirisinde “(1) Uzam geleneği, (2) Saha çalışması geleneği, (3) İnsan-toprak geleneği, (4) Dünya Bilimi geleneği” şeklinde geçmektedir. Coğrafi temalara dair bu tarz bir geleneksel yaklaşım 1984'te Amerikan Coğrafyacılar Derneği ve Ulusal Coğrafya Konseyi tarafından ortaya koyulmuştur. Konsey coğrafyanın temel fikirlerinin nasıl tanımlanacağını hazırlamış oldukları “Guidelines for Geographic Education: Elementary and Secondary School” başlıklı çalışmada yer, konum, bölge, insan-doğa etkileşimi ve hareket olarak beş tema etrafında şekillendirilmiştir (AAG, 1984). Detaylı bilgi için Bkz. Şahin, B. (2022); Buchanan, L. B., & Tschida, C. M. (2015); Carney, G. O. (1999); Natoli, S. J. (1994); Montgomery, R. (1991).

Üniversitesi'nde kırk yıl boyunca verdiği "Fiziki Coğrafya"⁴ ders serisini yakın zamanda okuduğum için bana faydalı ve ilgili bir konu gibi göründü." (Harvey, 2017, s. 49) şeklinde açıklamıştır.

Harvey'in düşüncesinde, Kant'ın hem 1756-1796 yılları arasında Königsber Üniversitesinde fiziki coğrafya ve antropoloji dersleri hem de 1795 yılında yayınlanan "Zum ewigen Frieden. Ein Philosophischer Entwurf (Perpetual Peace: A Philosophical Essay)" adlı eseri onun "dünya vatandaşları" hakkında verdiği coğrafi bilgilerle kozmopolit ahlak ve etik kavramları arasındaki bağlantının nasıl kurulabileceğine dair temel bazı soruları gündeme getirmiştir:

- Dünyanın coğrafi farklılıklarını anlamaya çalışan bir coğrafyacı, kozmopolit etik hakkında ne söylerdi?
- Kozmopolit etiği coğrafi nüanslara ve farklılıklara karşı daha duyarlı hale getirmek mümkün müdür?
- Coğrafyayı Kant'ın kozmopolitizm üzerine yazdığı yazılarda yer alan etik kaygılara daha duyarlı hale getirmek mümkün mü? (Harvey, 2017, s. 49)

Harvey, en temelde kozmopolitizm topolojisinde ileri sürülen çevresel determinizm, sömürgecilik, emperyalizm ve neoliberalizmin coğrafi hilelerini sergilemeye çalışmıştır. Küreselleşmiş ve baskıcı politik uygulamaların hegemonik neoliberal biçimine karşı koymanın yollarını bulmakla ilgilenerek mekan, yer ve çevre bağlamında yeniden formüle edilmiş bir coğrafya kuramının, arzulanan kozmopolitliği başarmak için gerekli bir yol olduğunu savunmuştur. Bu işe uygun bir coğrafya kuramı, mutlak, görelî ve ilişkisel mekânlara duyarlı ve aynı şekilde deneyimlenen, tasarlanan ve yaşanan mekânların (Lefebvrian) trialektiğinin bilincinde olan bir kuram olacaktır. Bu analitiğin bağlanacağı karşı-hegemonik mekanizma, aynı zamanda Harvey tarafından "evrensel adalet arayışı" olarak nitelendirilen yeni bir kozmopolitizm biçimidir. Kozmopolitizmin çeşitli yaklaşımlarına tarihsel bakış sunarken özellikle ticaret ve mübadele faaliyetlerine katılmak için sınırları aşan yabancılara misafirperverlik gösterme gerekliliğini savunan Warf'a (2010) göre kozmopolitizmin ilk modern düşünürü Kant'tır. Bunu yaparken Kant'ın coğrafya ve antropolojiyi her türden bilginin "olasılık koşulu" olarak tanımlamasıyla yakından ilgilenir. Bu iddia doğru kabul edildiğinde özgürleştirici ve ilerici bir kozmopolitizmi desteklemek için ne tür antropolojik veya daha belirgin olarak coğrafi bilgi ve teorilerin uygun olduğunu sorar. Harvey, bu sebeple kitabın ikinci bölümünde coğrafi bilme biçimlerini ele alarak evrensel adalete ulaşmak için ne tür bir coğrafya kuramının gerekli ve uygun olduğu sorusuna kendi yanıtını formüle etmeye başlamıştır (Waterstone, 2011; Steinberg, 2011).

⁴ Kant'ın fiziki coğrafya dersleri için Bkz. R. Bolin, "Immanuel Kant's Physical Geography," çev. R. L. Bolin, yüksek lisans tezi, Coğrafya Bölümü, Indiana University, 1968; I. Kant, *Geographie (Phyische Geographie)*, Bibliothéque Philosophique, Paris, 1999; J. May, *Kant's Concept of Geography and Its Relation to Recent Geographical Thought*, University of Toronto Press, Toronto, 1970. Kant'ın fiziki coğrafyasının İngilizceye çevirisi Eric Watkins editörlüğünde "Kant: Natural Science" adıyla Cambridge University Press tarafından 2012'de basılmıştır.

Harvey, konferans serisinden çıkan kitabı ile amacının Kant'ın ne yaptığını ve bunu neden yaptığını ele alarak onun kozmopolitizminin temel probleminin mekânsal düzen olduğunu söylemiştir. Kant'a göre hepimiz bir yerküre üzerinde yaşıyoruz. Kant'ın zamanında gezegende yaklaşık bir milyar insan yaşamaktaydı. Kant'ın sorusu "Bir milyar insan birbirini yok etmeyecek şekilde yerküreyi nasıl kullanabilir; birlikte olmanın barışçıl yollarını nasıl yaratabilir?" şeklindeydi. Bu temelde kozmopolit bir soru olarak anlaşılabilir (Harvey, 2017, s. 51). Kant, "Perpetual Peace (Ebedî Barış)" kitabında "Dünya halkları muhtelif derecelerde olmak üzere evrensel bir topluluğun içine girmişlerdir ve bu evrensel topluluk öyle serpilmiştir ki, dünyanın herhangi bir bölgesinde hukuk çiğnendiğinde bu ihlal dünyanın her tarafında hissedilmektedir." (akt. Harvey, 2015, s. 19) der. Yine bir başka yerinde "Dünya gezegeninin tüm sakinleri, hangi kurumsal düzenlemelerle, tercihen barışçıl bir şekilde, sınırlı bir yerküre üzerindeki ortak kullanımlarını müzakere etmeyi umabilirler?" şeklinde açıklamıştır. Harvey'e göre Kant'ın kozmopolitlik arayışını başlatan bu soru olmuştur (Harvey, 2015, s. 93).

Bu demektir ki Kant'ın kozmopolitlik hukukunda yeryüzü insanların ortak mülküdür. Bu sebeple dünya vatandaşı olarak insanlar birbirlerine uyum sağlamak zorundadır ve bu uyumun sınırları ancak cumhuriyet rejimine sahip egemen federatif devletler tarafından sağlayabilecektir. Egemen devletlerin oluşturacağı bir birliğin kurulması halinde hem devletlerin birbirlerine karşı askeri güç kullanması engellenecek hem de bireyleri kendi devletinin ya da diğer devletlerin tehdidinden koruyacaktır. Çünkü Kant'a göre insanlıkta içkin bir iyilik bulunmaz aksine her şey kibirden ibarettir (Nussbaum, 1997b, s. 1-25). Kant'a göre diğer türlü uygunsuz kıyafetler giyen ve Avrupalı erkeklerden gebe kalmayı onur sayan Brumalı kadınlar, pis kokan Hottentotlar, hırsız Cavalılar için akılcılıktan ve olgunlaşmadan bahsedilemez (Akt. Harvey, 2015, s. 30). Bu da ortak bir soya dayalı ulus devletinin, hudutların ötesine geçmeye dair kozmopolit hakkı neden kısıtlaması gerektiğine bir anlamda gerekçe oluşturur. Kant'ın, Harvey'e göre çevresel determinist ve ırkçı bilgiler içeren bu açıklamalarında, doğa sistemiyle açıklamaya çalıştığı "insan" kavramının genelleyici tasvirinde ön yargılar bulunmaktadır (Harvey, 2015, s. 29-30):

"Sıcak ülkelerde insanlar her bakımdan daha çabuk olgunlaşır ama ılıman kuşakta görülen kusursuzluğa ulaşamaz. İnsanlık en yüksek mükemmelliğe Beyaz ırkta ulaşır. Sarı Yerliler kısmen daha az yeteneğe sahiptir. Siyahlar çok daha aşağı düzeydedir, ayrıca Amerika kıtasının bazı halkları onlardan bile daha aşağıdadır.... Sıcak toprakların tüm yerlileri fevkalade tembeldir; üstelik çekingendirler. Bu iki karakter özelliği en kuzeyde yaşayan halkı da niteler. Çekingelik batıl inanca yol açar, Krallar tarafından yönetilen topraklarda ise köleliğe sebep olur. Ostoyaklar, Samoyedler, Laplar, Grönlandlılar ve diğerleri çekingelik, tembellik, batıl inanç konularında ve kuvvetli içkiye duydukları arzuda sıcak toprakların insanlarına benzerler, ama onlarda sıcak toprakların insanlarında

görülen kıskançlık yoktur, zira iklimleri tutkularını pek kışkırtmaz.” (Akt. Harvey, 2015, s. 30)

Kantçı varsayımına göre “öteki”ler kozmopolit dünyaya eşit olarak kabul edilmeden önce kendilerini olgunlaştırmaları gerekir. Batı liberalizmine temel teşkil eden olgunlaşmaya ermiş ideal dünya savının şemasına göre insan öznesini kendi mekânsal, sosyal ve çevresel bağlamının dışındakileri “öteki”lerdir. Henüz olgunlaşmamış “öteki”ler, erkeklerin için "beyaz Avrupalı erkek" seviyesine ulaştığı bir dünyayı takip etmelidir. Kant'ın dünyanın farklı yerlerinde yaşayan toplumlara determinist bir yorumla olgunlaşmamış, hırsız, ahlaksız, uyuşuk, tembel vs. olarak betimlemesi onun evrensel etik önermesinden şüphe duyan David Harvey'den sert bir eleştiri almıştır (Ananga, & Peaden, 2021; Warf, 2010). Kant'ın taslağını çizdiği şey, devletler arasındaki savaş halinin kalıcı olarak sona erdirilmesi için gerekli ve yeterli koşullar ve siyasi organlar arasındaki uyumsuz doğa durumundan, bu güçler arasında savaşın yasaklandığı bir hukuk devletine götürebilecek bir yoldur. Kant, ilk bakışta Dünya Hükümeti'nin (World Government) iyi bir fikir gibi görüneceğini söyleyerek başlamış, ancak daha sonra Dünya Hükümeti'nin farklılıklara karşı duyarlı olamayacağı gerekçesiyle bunu tamamen reddetmiştir. Antropoloji üzerine verdiği derslerde dünyanın farklılıklardan oluştuğu fikrinden yola çıkarak farklılıkların nasıl bir araya getirilebileceği problemini ortaya atmıştır. Ne var ki eğer dünya nüfusunu “Dünya Hükümeti” gibi tek bir yapı altında toplarsanız, Kant'ın ahlaki olarak karşı olduğu adaletsizlik ve otoriterlik sorunu ortaya çıkacaktır. Kant bu nedenle dünya yüzeyini, kendi toprakları üzerinde egemenliğe sahip olması gereken (cumhuriyetçi) ulus-devletlerin bulunduğu bir Mercator Haritasına dönüştürmüştür (Harvey, 2017, s. 52).

3.1. Kozmopolitik ve Özgürlüğün Sınırları

Harvey, kozmopolitik yaklaşımların 18. yüzyılda ortaya çıkışını Kant'a dayandırdığı için kozmopolitik hukuk fikrini de Kant ile değerlendirmeye başlamıştır. Kant için dünya üzerinde yaşayan tüm halklar “evrensel bir topluluğun” parçasıdır. Öyle ki Kant'a göre dünyanın herhangi bir yerinde hukuk çiğnendiğinde bu ihlal dünyanın tamamında hissedilir (Kant, 1991). Bu nedenle evrensel insan haklarının inşası, insanların kültürel, sosyal ve ticari ilişkilerini düzenler ve ulaşım sistemlerindeki gelişmelerle mekânsal engelleri ortadan kaldırarak teması kolaylaştırır. Ancak Kant bunu savunurken sınırların ortadan kalktığı bir dünya tasavvur etmez. Ona göre yeryüzü, devletlerle parçalanmış yani mekânsal birimlere ayrılmış mülkiyet ilişkileriyle örülüdür. Bu ilişkiler ağıysa devletleri zamanla hem demokrasiye hem de cumhuriyete dönüşmeye meylettirecektir. Devletin sınırları içerisinde yaşayanlara kendi devletinin ayırt edici yurttaşlık haklarına sahip olacaklardır. “Ayırt edici” hakların inşa ettiği her kimlik kozmopolitik hakka çizilen sınırı da tanımlayacaktır. Bu noktada devlet topraklarının Descartesçi tarzda mutlak bir mekân (sabit, sınırları kesin hatlarla çizilmiş, kartografik) olarak kabul edilmesi yurttaşlık verilme ve tanımlanma sürecinin de kökenlerini teşkil edecektir. Kant'a göre mutlak sınırların dışında kalanların içeri alınması da artık yerelden kopmuş ve evrensel bir hüviyet kazanmış olan “konukseverlik”

sayesinde olacaktır (Harvey, 2015, s. 19-20). Rao'ya (2010, s. 395) göre Kant'ın konukseverlik düşüncesi ticaret hakkının doğallığına argüman sağlamış olsa da aynı zamanda çağdaş Avrupa sömürgeciliğine temel oluşturması yönüyle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Bununla birlikte, Harvey'in haklı olarak sorduğu “Kant etiğinin coğrafi ve antropolojik temelleri önyargı ve üstüncülük açısından bu kadar zenginse, Kant'ın kozmopolitizmine hangi gerekçelerle güvenebiliriz? Rao için Harvey'in eleştirisinin amacı Kant'ı tartışmaların dışına atmak değildir. Kozmopolitik etiğin coğrafi ve antropolojik temellere ihtiyacı olup olmadığı ve eğer varsa, uygun bir temelin neye benzeyebileceği gibi daha temel soruları gündeme getirmektedir.

Benhabib'e göre Kant kozmopolitik hukuku gerekçelendirme yeterli bir ahlaki gerekçe sunamamıştır. Yine de dünyanın şeklinin küre olması ona göre adaletin koşullarından biri olmuştur (Benhabib, 2004, s. 33). Harvey için çevresel determinizmin yanılsamalarına düşmeden ortaya koyulan bu anlayış anlaşılabilir niteliktedir (Harvey, 2015, s.21). Ancak her ne kadar coğrafi koşulların adaleti sağlamanın ön koşulu olduğu iddia edilemese de kozmopolitik ahlak düşüncesinde yeri olmadığını söylemek pek de doğru olmaz. Harvey bu tartışmayı Kant'ın 1756'da Coğrafya ve daha sonra 1772'de verdiği Antropoloji dersleri kapsamında ele almıştır. Kant, bu derslerde milli karakterlerin ve dolayısıyla kültürlerin farklılık nedenlerini incelemiştir. Dünyanın farklı yerlerinde farklı kültürlerin üretilmesinin nedeni nedir? Kant Antropoloji'de tikel ve evrensel olanı zeka ve muhakeme ilişkisiyle kimlik belirlemeye odaklanmıştır. Onun bu derslerde coğrafi bağlamla açıklamaya çalıştığı ulus, halk, ırk, cinsiyet, ulus ile ilgili görüşleri Harvey'e göre sorundur. Yine de ulus inşası ve ulus-devlete dair getirdiği açıklamalar önemlidir. Kozmopolitik açıdan sınırların ortadan kalkması, ortak soya dayalı oluşturulan ulusların müşterek yeryüzü toprağında buluşturulması tek bir “Dünya Hükümeti”yle yönetilmesi mümkün olacaktır. En iyi kozmopolitik yönetim biçimi bağımsız ulus-devletlerden kurulu bir federasyonu temel alan yönetimdir ki muhtemelen bugünkü Avrupa Birliği düşüncesine benzerdir (Harvey'e göre temelidir). Bu türden bir yaklaşım Kant'ın egemen demokratik cumhuriyetlerden oluşan federasyon tahayyülünde giriş-çıkış izin hakkı ulus devletin elindedir. Böylece ulus devlet kendisi için sorun teşkil edenleri yurttaşlık haklarından mahrum bırakma hakkını da her zaman elinde bulundurmuş oluyordu. Harvey'e göre Aydınlanma çağı düşünürü olarak Kant, Aydınlanmanın sömürü ve tahakküm araçlarına dair çelişkilerini fark etmiş bir düşünür olmasına rağmen kozmopolitik devlete dair sorunlara yeterli cevaplar verememiştir (Harvey, 2015, s. 41).

Kozmopolitik meseleyle ilişkilendirilen federe cumhuriyetçilikte ön plana çıkan sınırlara neden ihtiyaç duyulduğu ve sınırların ötesine nasıl geçileceği soruları önemlidir. Bu noktada, ticaretin ve özel mülkiyetin ihtiyaçlarının her şeyden önemli olduğu açıktır ve bu da özel olarak tüccar ve toprak sahibi sermayenin ve hatta belki de genel olarak sermayenin yasal gerekliliklerinin Kant'ın formülasyonlarında oldukça önemli ve gizil bir rol oynadığı

anlamına gelmektedir (Harvey, 2015, s. 41). Çünkü sınırların net olarak çizildiği ve tanımlandığı (kadaströ ve arazi kayıt sistemi gibi) bireyselleştirilmiş özel mülkiyet hakları rejimi, sermayenin en önemli dayanaklarından biridir. Öyleyse bu özgürlük rejiminin sınırları nerelere kadar uzayacaktır? Devletin söz konusu hakları tanımlamak düzenlemek ve yasalastırmak için uyguladığı kural koyma gücünün kolektif kullanımında ve bunları birbirine tutturarak sosyal bağ arasındadır. Zaten mübadele ilişkileri, para formlarının doğuşu ve kapitalist devletin biçiminin oluşması bireyin ve bireycilik kültürünün hukuksal tanımlarını yeniden inşa etmiştir (Harvey, 2014).

Bu noktada Kant'ın etik kozmopolitik kuramıyla liberalizmin felsefesini ayırt etmek önemlidir. Hindistan'daki 19. yüzyıl İngiliz liberalizminin fikir ve uygulamalarına ilişkin araştırmalarda bir grup postkolonyal düşünürden biri olan Uday Singh Mehta bunu şu şekilde aktarır "Liberal teorik iddialar tipik olarak tarih-ötesi, kültür-ötesi ve daha da kesin bir ifadeyle ırk-ötesi olma eğilimindedir." Liberal ilkelerin ortadan kaldırmaya çalıştığı şey sınır kavramıdır. Mehta'ya göre liberal dünya herhangi bir sınırı olmayan tek bir mülktür ve bu mülk tüm insanlık için ortaktır. Bu anlamda Liberalizmin savunduğu siyasi, sosyal, kültürel haklar ile kanun, temsil, sözleşme gibi kurumların varlık gerekçeleri özgül bir nitelemeye dayanır. İnsan isim, toplumsal statü, kökeni, cinsiyeti ve ırkına göre nitelenmekten kaçınılır (Mehta, 1999, s. 51). Harvey' göre de liberalizmin inşa ettiği şey bireyciliğin evrenselleşmesi ve bireyin Kantçı usulde akılcı pratiklerle kökünden koparılmış bir kozmopolitanizm anlayışıdır (Harvey, 2015, s. 43).

Mehta için Locke ve Locke'tan sonraki Britanya'nın liberal geleneğinde evrensel ahlak düşüncesi yerel olanı reddeder. Bu nedenle liberal düşüncede coğrafi farklara bağlı bir yere ait olma ve bir yer den gelme hissini, kimliğin kurucu unsurları olarak siyasi düzlemde anlamsız bulur. Bu nedenle milliyetçiliği güçlendiren bölgesel kimliklere önem verilmez (Harvey, 2015, s. 44). Tam da bu noktada coğrafya ve antropolojinin önlerinin kesilme nedenini liberal kuram ve türevleri içerisinde coğrafi aklın hilelerinin nasıl çalıştığını göstermek için ortaya koyar. Gerek coğrafya gerekse antropoloji bilgisi uygulama anında önem kazansa da liberal düşüncenin evrensellik iddialarına hizmet etmez. Liberal evrensellikte yereli aşmanın yani kendi kendini yönetme hakkından mahrum bırakmanın stratejisi çoğunlukla iki şekilde işe koşulur. Birincisi bölge halkının şeytanlaştırılması yani "vahşi" veya "barbar" ilan edilmesidir. Kuzey Amerika'nın yerli halklarına yapılan "yok sayma" stratejisiyle bölge halkı doğanın bir parçası olarak görülür ve "bir şey hak etmeyen vahşiler" için hiç var olmamışlar gibi davranmak daha uygun olur. Böylece bölge boş ve sömürgecilerin yerleşimine açılmış gibi tasvir edilir. Mülksüzleştirme politikalarının meşruluğu da zaten vahşi halkın bir parçası olduğu doğanın tahakküm altına alınması kutsiyetinden ileri gelmektedir. Kendi kendini yönetme hakkından mahrum bırakılma stratejilerinin ikinci şekliyse yerli halkın eğitimsiz ve Kant'ın deyimiyle olgunlaşmamış olduğunun ileri sürülerek liberal iktidarın "hak düzeninin (demokrasi getirme gibi)" getirilmesi vaadidir (Harvey, 2015, s. 44-

46). Harvey'e göre Hindistan, Venezüela, Nikaragua, Irak işgallerinde yapılan tam olarak buydu. İngiliz filozof ve devlet adamı Mill'in liberal düşüncelerine değinen Harvey, Mill'in kendi kendini yönetme hakkını reddederken Hintliler ve Afrikalıların henüz medeni olmadıkları ve bu nedenle bu "kaba halk"ların çağdaşlaşma sürecinden (sömürgeci iktidar ve eğitim aracılığıyla) geçmeleri gerektiğini savunuyordu. Bu aynı zamanda Avrupalı (Batılı) olmayan halkların tarihin bekleme odasında sonsuza kadar bekletilebileceğine de gerekçe oluyordu (Harvey, 2015, s. 47).

Aslına bakılırsa Mehta, liberal emperyal iktidarın antropoloji ve coğrafi koşulları meşrulaştırma gerekçelerine nasıl eklendiğini kavraması bakımından önemli bir isimdir. Öte yandan yaşam tarzlarının, mekânsal olarak eşzamanlılık bağlamında yorumlanmasını savunmuştur. Mehta'ya göre böylece bölgesel farklılıklar en azından a priori olarak aynı ontolojik düzlemde olduğundan kimliklerin oluşması homojen ve doğrusal (lineer) zaman üzerinden değil heterojen eşzamanlığın ilişkiselliğiyle anlaşılmalıdır (Mehta, 1999, s. 108-111). Harvey'e göre Mehta özellikle siyasi kimliğin oluşmasında çoğu zaman yerelliğe ve coğrafyanın önemine dikkati çeken bir düşünür olmuştur. Çünkü Mehta liberallerin bölgesel farklılıkları kavrayamadıklarını ve bölgeyi yönetim biçimi olarak ele alarak içerisinde kimliklerin oluştuğu, bağımsızlık mücadelelerinin vücut bulduğu bir sınır olarak gördüklerini yakalamıştır (Harvey, 2015, s. 119-120). Bunun sonucunda liberaller "öteki" toplulukları kavramayı başaramamışlardır ya da görmezden gelmişlerdir. Mehta bu noktada Burke'nin görüşlerine başvurur. Burke için kolektif ve kişisel siyasi kimliğin oluşmasında bölge ya da yer ön koşuldur. Mehta, Burke'nin aidiyet duygusunun halkların yuvalarında olduğu hissini yer aracılığıyla sağladığını ve bunun psikolojik olarak bir yere uyum sağlama, ailevi, ulusal ve başka türlü ilişkilerde ciddiyete alınması gerekli olduğunu savunduğunu belirtir (Harvey, 2015, s. 121-122). Bu savı, Burke'nin Britanya'nın emperyalist emellerini eleştirmesinin altında yatan nedendir. Burke'nin bölge kavramı üzerinden tanımladığı yaşam tarzlarını onun gibi kabul ettiğimizde kozmopolitliğin eşzamanlılığın kavranmasından sonra gerçekleşeceğini bilmek olacaktır (Mehta, 1999).

Burke aidiyet hissini mutlak mekân ve coğrafyanın "tikelleri" ile ilişkilendirmiştir. Tikellik ancak "olgun" (Kant'a gönderme var) kişiler tarafından müzakere edilebilir. Aidiyet hissini sınırların "fiziksel gerçekliği (hudut)"ne dayandığını düşünen Mehta için Burke, kimlikle ilişkilendirdiği yer kavramı psikolojik ve mantıksal süreçlerle açıklayamamıştır. Ne var ki gözden kaçırdığı şeyse Burke'ün evrensel haklar karşısında devredilebilir hakları (miras) işaret ederek İngiliz milliyetçiliğini kayırıdır. Mehta Hindistan'daki sömürüye karşı çıksa da yer ve zamanın farklılığına yaptığı vurguyla, halklara öz kavrayış hissini veren ve bu hissini mirasçılara devredilmesinin bütünleşmeyi koruyacağı noktasında doğru tespit bulunamamıştır. Mehta'ya göre bu ahlaki edimin ancak yer hissini deneyimlenmesiyle sağlanabileceği anlamına gelir. (Mehta, 1999, s. 215). Harvey (2015) için Burke'e dayandırılın ya da dayandırılmasın Mehta'nın bu türden iddiaları

iktidar ve imtiyaz hiyerarşilerini ve soyağaçlarını muhafaza etme arzusundaki pek çok muhafazakarda bulunmaktadır. Bu türden ilişkileri besleyen toplumsal, kültürel, ekolojik ortamları koruma kaygısını muhafazakarlar da taşımaktadır. Kant'ın mülkiyet ilişkileri bağlamında tanımladığı cumhuriyetçi bir devletin mutlak sınırları içindeki egemenlik ve yurttaşlık ile ilgili argümanları da sayısız mekânsal dışlamanın doğmasına neden olmuştur (Harvey, 2015, s. 90). Bu nedenle Harvey, bu savlarda olumlu görünen pek çok şey olsa da Mehta'nın bu düşüncelerindeki potansiyel hileler bulunduğunu söyler (2015, s. 51).

Küreselleşme karşıtı solcu düşünce kuramcılarında da evrensel-yerel olan tartışması yeni sömürgeci yapıdan izler taşımaktadır. Örneğin Escobar'ın "kalkınma sonrası kuramı" Batı kalkınmışlığının ve neoliberal küreselleşmenin evrensellik iddiası bölgesel farklılıklara karşı duyarsızlığa itiraz etmektedir. Buna göre özellikle doğal kaynakların çıkarılması söz konusu olduğunda adil ticaret olarak kabul gören çoğu faaliyet yeni sömürgeciliğe açıktır. Öte yandan bu kuram yerel olanın tarafını tutarak evrensel kalkınma modellerini reddeder. Escobar küreselleşen söylemin merkezine mekân, sermaye ve modernliğe karşı bölgenin, kapitalizm-dışılığını ve yerel kültürün güçlendirilmesini savunur. Yer kavramı burada mekânın ötekisi olarak kavramsallaştırılır. Mehta'nın sınırları çizilmiş bir bölge içerisinde yegâne ahlaki yargı biçimi olarak yerel hisleri vurgulaması Escobar tarafından da benimsenmiştir (Harvey, 2015, s. 55).

İster kalkınma sonrası diyelim ister sömürge sonrası liberal Kozmopolitizmin coğrafi aklında önemli bir nokta da harita kavramıdır. Harvey'e göre Matthew Edney haritacılığı Hindistan'daki Britanya emperyalizminin vazgeçilmez parçası olarak tanımlamıştır. Ayrıca haritacılık iktidarların, valilerin ve askerlerin stratejik ve taktiksel bir silahı olmasının yansira emperyalizmi meşru kılan, gerekçelendiren ve tanımlayan duygu yapılarının da önemli bileşeni olmuştur. Haritanın kapsamının ne olduğuna imparatorluk karar vermiş olabilir ancak imparatorluğun doğasını tanımlayan da haritacılık olmuştur (Harvey, 2015, s. 340). Harvey için Hindistan'a üçgen şekli verilmesi mekânsal düzenin inşası ve dayatılmasıyla ilgiliydi. Böylece tarihin ve toplumsal belleğin tüm işaretleri silinmeye çalışılmıştır. Haritacılık mantığının Britanya'ya özgü bu biçiminin uyguladığı baskı ve bu baskıya karşılık direniş tertip etmede Burke'ün ve Heidegger'in fikirlerine sığınmanın hiçbir makul yanı yoktur. Çünkü bu fikirler de kendi çaplarında bir o kadar baskıcıdır. Ne yana bakarsak bakalım, kavramsal haritalarımızı oluşturma usullerimiz ile gerçek coğrafyalarımızı var etme biçimlerimizin derinden manidar olduklarını görürüz. Bu çabanın göbeğinde ise mekân ile mahal arasındaki açıkça sorulu ilişkiyi nasıl anlayabileceğimiz ve anlamamız gerektiği sorusuna ilişkin kuramsal ve pratik açmaz yatmaktadır (Harvey, 2015, s. 55-58). Oysa Harvey, Mohanty'nin görüşlerine de başvurarak özgürlük arayışının sabit bir coğrafyanın içerisinde bulunamayacağını iddia eder. Harvey, bu açıdan Kant ve Heidegger'in mekân, yer ve zamana dair oluşturdukları şemadan pratik ve kavramsal olarak tamamıyla farklı bir tanımlamanın yolunun açılması gerektiğini savunur. Harvey'e

göre kavramsal haritalarımızı oluşturma yöntemimiz ile gerçek coğrafyalarımızı yapılandırma biçimlerimiz derinden ilişkilidir. Bunun merkezinde ise mekân ve yer arasındaki ilişkiyi nasıl anlamamız gerektiğine dair pratik ve teorik belirsizliğin giderilmesi yatmaktadır. Bu sebeple Harvey için belirli türden ilişkisel aidiyet ilkeleri, bahsi geçen özgürlük arayışının bu ilkeler etrafında inşa edilecek yepyeni ve farklı bir coğrafyanın (hem pratik hem de kavramsal boyutlarda) yapılmasını gerekli kılar (Harvey, 2015, s. 59).

Yeni inşa edilecek coğrafi aklın evrensel iddialara cevap araması gereken soru "coğrafik, antropolojik ve ekolojik farklılaşmaların nasıl aşılacağı?" olacaktır. İlk aşamada evrensel insan haklarının hassas bir şekilde uygulanması olarak açıklanabilir. Ancak burada hangi evrensellerin hakları uygulanacak sorusu akla gelmektedir. Harvey bu noktada Marx ve Engels örneklerine başvurmuştur. Marx Capital'de "iki hak arasında karar veren güçtür" demiştir. Kozmopolitik geleneğin yeniden inşasında uluslararası tehditleri aşmak rekabetin getirdiği zorlayıcı yasaların getirdiği olumsuzluklarla başa çıkarak etkisini ortadan kaldırmamak da en aza indirmek gerektiği artık gözden kaçamaz (Harvey, 2015, s. 91). Yine Marx ve Engels tarafından Komünist Manifesto'da burjuvazinin tüm üretim süreçlerine kozmopolit bir karakter atfettiğini ve bu süreçte endüstrilerin ulusal temelini yok ederek bir dünya pazarı yarattığı ortaya koyulmuştur. Komünist Manifesto, kozmopolitizmin bir eleştirisini sunar ancak evrenselci bir proje fikrinden ya da komünizm adı verilen farklı ve daha iyi bir dünya yaratma olasılığında da vazgeçmez. Harvey'e göre en azından, tüm bu meselelerin Marx'ın zamanında zaten var olduğunu ve bugün bizi kuşatmaya devam ettiğini, ancak bir cevaba daha yakın olmadığımızı vurgulamıştır (Harvey, 2017).

Dünya nüfusunun 1 milyarı aşmadığı 1800'lü yıllarda bu soru ortaya çıktıysa 8 milyarı aştığı öne sürülen günümüzde bu soruya yanıt aramak zaruridir. Devletin egemen gücünün önüne çıkan zorluklar (Avrupa Birliği'nin oluşumu, neoliberalleşme) ile sınır aşırı büyük sermaye akışları, göç hareketleri, kültürel mübadeleler ulus ve devlet fikrinin tutarlılığı ile küresel ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel, çevresel ve hukuki sorunları ele almanın bir yolu olarak tekrar önem kazanmıştır. Nussbaum, Habermas, Derrida, Held, Kristeva, Beck, Appiah, Brennan, Robbins, Clifford ve birçok düşünür, bu konu üzerinde metinler kaleme almıştır. Ancak ne yazık ki farklı bakış açıları aynı zamanda kavramı daha da kaotik hale getirdi (Harvey, 2015, s. 94). Örneğin Stoacılar ve Kant'tan esinlenen Nussbaum'un kozmopolit ahlakı, milliyetçiliğin ve yerel bağlılıkların ötesindedir. Bu nedendir ki dünya vatandaşlığını ortak bir paydada buluşturmak ve sorumlulukları kazandırmak amacıyla coğrafya, antropoloji ve ekoloji öğretim programları bu hedef doğrultusunda yapılandırılmalıdır. Buna karşı bazı kozmopolitikler Nussbaum'un iddialarına tepki göstermişlerdir. Mesela Nussbaum, neoliberal seçkin iktidar zümresinin dünyayı "küresel köy" olarak gördüğü bir ideolojiyi dile getirmekle itham edilmiştir. Harvey burada Komünist Manifesto'daki "burjuvazi dünya piyasasını sömürerek üretim ve tüketime her ülkede kozmopolit bir

özellik kazandırmıştır.” sözünün Nussbaum’un aleyhine öne sürülebileceğini belirtmiştir. Bu eleştirinin benzerini Antonio Gramsci kozmopolitliğinde görmekteyiz. Ona göre kozmopolitlik "kültürel açıdan koşullanmış, feci bir kopuş"tur. Gramsci için bu kopuşun, Katolik kilisesinin evrensel ekümenikliğiyle ve geleneksel olandan sıyrılmış entelektüel bir yönetici sınıfın güçlenmesiyle derin bir bağı bulunmaktadır (Harvey, 2015, s. 95).

Harvey için salt ahlaki olan her söylemin temelinde ulvi evrensellik iddiasının baskıcı bir yönü vardır. Kozmopolitlik sınıf ayrımlarını, kültürel çeşitliliği, özgürleşme hareketlerini, kimlik siyasetini, antropolojik, ekolojik ve coğrafi farklılığı nasıl açıklayacak? Coğrafi tikelliklere karşı nasıl bir hassasiyet gösterecek? Eğer kozmopolit bir düzen kurulacak ve denetleneme görevi bağımsız cumhuriyetler federasyonuna verilecekse ulus-devlet fikirleri neden kozmopolitliğin karşısında yerleştirilmiştir? Beck’e göre “evrenselcilik bizi ilke olarak diğerlerine eşit olarak saygı göstermeye zorlar, ancak tam da bu nedenle diğerlerini farklı kılan şeylere karşı merak ya da saygı uyandıracak herhangi bir gereklilik içermez... başkalarının tikelliği, kendi kökenlerini ve çıkarlarını inkar eden ve varsayılan evrensel bir eşitliğe kurban edilir. Evrenselcilik böylece iki yüzlü hale gelir: saygı ve hegemonya, rasyonalite ve terör gibi” (Beck, 2006c, s. 49). Bu sebeple kozmopolitliğin kuramsal boyutuyla ortaya koyulması önemlidir. Aslında Beck’e göre de 1990’lardan bu tarafa kozmopolitleşme artan gücüyle zaten mevcuttur. Sadece ulusal yaklaşımın benmerkezciliğinden kurtularak acilen toplumsal ve siyasi gerçekleri kavramak kalmıştır:

“Kültürler ve kimlikler arasındaki sınırların postmodern usulde karışması olgusu tarafından tetiklenmiş, sermaye ve tüketimin dinamikleri tarafından hızlandırılmış, ulusal hudutların altını oyan kapitalizm tarafından güçlendirilmiş, uluslar aşırı toplumsal hareketlerin küresel izleyici kitlesi tarafından heyecanlandırılmış, dünya ölçeğinde iletişimin (çoğunlukla, yanlış anlamayla eşanlımlıdır) bazı merkezi temalardaki, örneğin bilim, hukuk, sanat, moda, eğlence ve siyaset, apaçıklığı tarafından teşvik edilmiştir. Küresel ekolojik tehlike ya da teknolojik ve iktisadi nitelikteki küresel risklerin (Frankenştayn gıdalar) dünya ölçeğinde algılanma ve tartışılma şekli, korkunun kozmopolit anlamını gözler önüne serdi. Soykırımın ve savaş dehşetinin bile artık kozmopolit bir veçhesi olduğu konusunda kanıtı ihtiyacımız var idiye, bu kanıt, Kosova Savaşı esnasında 1999 baharında NATO’nun insan haklarının uygulanması konusunda destek vermek amacıyla Sırbistan’ı bombalamasıyla temin edildi.” (Beck, 2006a, s. 61; Akt. Harvey, 2015, s. 98)

Harvey’e göre Beck, birinci modernlikten ikinci modernliğe doğru üretimi yönetmeye adanmış bir toplumdaki risk yönetmeye adanmış bir topluma, “uluslararası hukuk, insan haklarına baskındır” ilkesinden “insan hakları uluslararası hukuka baskındır” ilkesine bağlı bir topluma doğru değişme yaşandığını ortaya koymuştur. Kolektivite, bölgeselcilik ve sınır ilkesi birinci

modernliğin dayanak noktasıyken ikinci modernlik halk ve devlet gibi kolektif öznelerden çok bireysel insan haklarının evrenselleştiği bir zemindir. Ancak bu noktada Beck, barış, insan hakları, küresel adalet gibi söylemlerin ulusal egemenlik amaçlarının gerçekleşmesi için kullanılan araçlar olarak sahte kozmopolitliğe karşı uyanık olunması gerektiğini belirtir ve buna Irak savaşını örnek verir (Beck, 2006b, s. 61). Ne var ki Beck’in ABD ve NATO operasyonlarını onaylaması ve “askeri hümanizme” gerekçeler sunması sahte ile gerçek kozmopolitlik arasındaki ayrımın keyfiliğini ortaya koyması açısından önemlidir (Harvey, 2015, s. 99). Avrupa Birliği (AB) Beck’in “kozmpolit insan hakları düzeni” fikrine kısmen uymaktadır. Kant’ın “barışçıl federasyon (foedus pacificum)” vizyonunda birbiriyle savaşan Avrupa için savaşın artık düşünülemez duruma getirilmesi, devlet iktidarını ele geçirmeden her devletin birleşik diğer bütün devletlerin özgürlüğünü koruması anlayışına benzemektedir. Ancak 1952 Monnet Planı, Kömür ve Çelik Anlaşması ile 1992’de müzakere edilen Maastrich Anlaşması kozmopolit yapıdan çok neoliberal bir yapıdadır (Harvey, 2015, s. 100-116).

Harvey için coğrafi ve antropolojik bilginin ya da bilgisizliğin tarih içindeki siyasi rolünü kavramak bu açıdan önemlidir. Harvey’e göre örneğin Exxon şirketinin isteği üzerine hazırlanan ve 1999 da ABD’de uygulanan bir ankette ülkelere askeri ya da diğer türlü yaptırımlarda bulunmaya verilen desteğin o ülkeyi tanıdıkça azaldığı sonucuna varılmıştır. Exxon, coğrafi bilginin niteliğindeki değişimlerin ne tür siyasi sonuçları olacağını iyi biliyordu. Bu nedenle petrol çıkarları sebebiyle İran’a yaptırım uygulayan ABD’nin bu yaptırımları kaldırmasına yönelik kampanya düzenlemesi boşuna değildir. İktidarın ya da bilgi sahibi diğer seçkinlerin toplumun coğrafi ve antropolojik açıdan cahil bırakılması, ülkelerin (özellikle ABD’nin uzun zamandır olağan politikası bu şekildedir) başka topraklarda gerçekleştirdikleri müdahaleleri, ambargoları ve benzer eylemleri meşrulaştırmada kamuoyunun ikna edilmesini kolaylaştırmaktadır (Harvey, 2015, s. 120-121). Coğrafi ve antropolojik bilginin oynadığı siyasi rol, rekabetin ve savaşların büyük bölümünün doğal kaynaklara egemen olma ve çevre politikalarının hayata geçirilmesi gerçeğinin kavranması noktasında daha iyi anlaşılacaktır (Harvey, 2015, s. 123). Harvey burada Dünya Bankasının devasa çevresel (baraj vb.) projelere verdiği desteği yaşam tarzlarında görülen aksama ve bozulmalar, canlı tür ve çeşitliliğindeki azalma, yerinden edilmeler, çok uluslu şirketlerin çıkarlarına hizmet edilmesi vs. söylemleri karşısında mali desteğini giderek çekmiştir. Bu durum günümüzde coğrafi ve antropolojik bilginin siyasi ve iktisadi uygulamalarda daha da önem kazandığını göstermektedir. Benzer münakaşalar küresel iklim değişikliği ve küresel ısınma konusunda da yaşanmaktadır (Harvey, 2015, s. 123-124).

Tony Blair’in dışişleri danışmanı Robert Cooper, jeopolitik dünya görüşüyle devletleri modern öncesi, modern ve postmodern devletler olarak üçe ayırmıştır (Cooper, 2003). Postmodern devletlerin (Avrupa Birliğini meydana getirenler gibi), ulusal çıkarları için barbarlığı göze alan, rekabetçi, “haydut devlet” şanını

kimi zaman hak eden modern devletten (Çin ve İran gibi) farklı uluslararası sisteme entegre olma adına ulusal çıkarlarını evrensel ve kozmopolit egemenliğin içine yerleştirme gayretinde olmalarıdır. Modern öncesi devletler (Afganistan ve Kongo gibi) ise hukukun üstünlüğünü benimsememiş kurumları ve siyasi yapıları risklere karşı dayanıksız olan “başarısız devletler”dir. Bu türden devletleri uluslararası sisteme dâhil etmek “uygar devletler”in nüfuzunu kullanmalarından geçmektedir. Cooper tarzı coğrafi akıl kimi zaman kullanışlı olsa da çoğu zaman yanıltıcıdır ABD başta olmak üzere AB üyesi devletlerde bile modern öncesi, modern ve postmodern uygulamalar karşımızda dururken (Harvey, 2015, s. 121-122) böylesi bir kategoriye nasıl doğru bulacağız? Devletleri ve en nihayetinde kültürleri kapalı kutularmış şeklinde ele alan coğrafi aklın kötülüğü “yerel olarak anlamlı ilişkisel geleceğin” arayışını engellemektedir.

4. Sonuç

Harvey için coğrafya ve antropoloji bilgisine önem atfetmek evrensel ilkeler ardına saklanan sınıfsal ve etnik milliyetçi iktidarın özelliklerini açığa çıkarmak demektir. Bu açıdan bilgi yapılarının yeniden inşasında coğrafi ve antropolojik kavrayıştaki evrimin kozmopolitik bir geleceğe ışık tutacağı yüksek ihtimaldir. Bu sebeple kuramcılardan çoğu coğrafi ve antropolojik bakışın için içine dâhil edilmesini evrenselliği aksatan bir unsur olarak betimlenmiştir. Örneğin mekân kavramının iktisat içerisine yerleştirilmesi onun temel önermelerini kökünden yıkmaya yeterlidir. Harvey bu hususu Koopmans, Beck, Krugman, Connolly ve Shapiro, Appiah, Arent gibi pek çok iktisat ve siyaset kuramcılarının ekseninde ele alarak meseleyi Kant, Foucault, Heidegger perspektifleriyle tartışmıştır (Harvey, 2015, s. 128-143). Harvey’e göre coğrafya ve antropoloji coğrafyacı ve antropologlara bırakılmayacak kadar önemlidir. Bunun tam tersi de doğrudur. Harvey’e göre devlet, güvenlik güçleri, IMF, BM gibi topluma düzen veren ulusal ya da uluslararası güçler coğrafya ve antropolojinin belirlediği koşulların dışında iş göremezler. Dünya üzerinde varoluş biçimlerini belirleyen bu bilme biçimleri için artık sıradan olanın ötesine geçmek zamanı çoktan gelmiştir (Harvey, 2015, s. 144). Harvey’e göre bunu gerçekleştirmenin ilk adımı etrafımızı kuşatan dünyayı anlamlandırırken kullandığımız kent, devlet, topluluk, mahalle, ekosistem, bölge gibi terimlerde mekân ve zamanın ne olduğu üzerine düşünmekten geçmektedir. Kentleşme ve çeşitli ölçeklerdeki eşitsiz gelişimin ele alınma sürecinde coğrafya, antropoloji, sosyoloji ve edebiyatın mekânın doğasına ilişkin felsefi tartışmaların tarihi bir okumasını yapmak önemlidir. Çünkü Kozmopolitizm, 21. yüzyılda hâlâ sormamız gereken çok önemli bir soru olmaya devam ediyor: 10 milyar insan ona bağımlıken dünya (küresel çevre) nasıl hayatta kalabilir? Kozmopolitik üzerine kafa yormadan etik, özgürlük, adalet, eşitsiz gelişim gibi küresel sorunlara çözüm üretilemeyeceği sonucuna varan Harvey farklı kozmopolit yaklaşımaları ilgilendiren şu soruyu önemli bulur: kimin kozmopolitik projesini destekleyeceğiz? Çünkü kozmopolitizmle ilgili tatmin edici bir teori ve praksis henüz hayata geçirilmemiştir:

“Böylece konuyla ilgili bulabildiğim her şeyi okuduktan sonra bazılarınızı dehşete düşürebilecek şu sonuca vardım: kozmopolitizm ile liberalizm ve hatta neoliberalizm arasında aslında pek bir fark yok. Ayrıca uluslararası komünizmin bile hemen hemen aynı sorunlardan muzdarip olduğunu söylemekten üzüntü duyuyorum. Bunun nedeni, bir anlamda, farklılık ve eşitsizliklerin olduğu bir dünyada uygulandığında her türlü evrensel kodun adaletsizlikler yaratması ve bir şekilde ayrımcı olma eğiliminde olmasıdır. Aslında kozmopolitik kavramlarıyla uğraşırken sürekli karşılaşılan temel sorun budur ve çözülmesi imkansız gibi görünmektedir. Peki o zaman bu kavramla ne yapacağız?” (Harvey, 2017, s. 50)

McFarlane (2011) Harvey’in “Kozmopolitizm ve Özgürlük Coğrafyaları” eseri üzerine yaptığı bir değerlendirme de Harvey’in kozmopolitizmle ilgili üç önemli konuyu gündeme getirdiğine değinmiştir. Birincisi, bizzat “kozmpolitliğin” özgüllüğü; ikincisi, özgürleştirici kozmopolit projelerde evrensel ile yerel (özgün) arasındaki ilişkiler ve üçüncüsü, coğrafi bilgi ve kozmopolit düşünceye postkolonyal yaklaşımın olanakları. McFarlane için ilk konu, kitabın sonuna kadar belirsiz kalmıştır. Kitapta neoliberalizm ile kozmopolitizm arasında bir dizi bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantı uzaktaki “ötekileri” daha çok “bize” benzetmeye yönelik Kantçı kozmopolit bir zorunluluğu sürdürdüğü, genel olarak neoliberalizmin evrenselliğinin Kantçı kozmopolitizm içine yedirildiği yönündedir. Ayrıca bireysel insan haklarına ilişkin evrenselci retorik hem bireyin liberal kozmopolitliğine hem de kökünden sökülmüş neoliberal politik anlayışa bağlandığı şeklinde kurulsu da kozmopolitizmin kendisi çok az dikkate alınmıştır. Hatta “Sonsöz” bölümünde ele aldığı birey ve devlet eleştirisinde dahi kozmopolit dünya tahayyülünü yeterince ortaya koyamamıştır. Green (2012) de bu konuda McFarlane ile aynı görüştedir. Ona göre de Harvey “Sonsöz” bölümüne kadar kozmopolit projelerde “ulus devletin yeri nedir?” sorunundan kaçınma eğilimindedir. Yine de küreselleşen sermaye çağında ‘devlet sınırlarının geçirgenliği’ ve bunun sonucunda ortaya çıkan devlet kontrolünün zorlukları ve küresel ilişkilerin istikrarsızlığı ve değişim hızı hakkında tutarlı açıklamalar yapmıştır.

Harvey “Sonsöz” bölümünde mekân, yer ve çevreyi diyalektik analiz yoluyla birbirine bağlayarak bireysel özgürlük ve hürriyetin, yeni zamansallıklar üretmeden, mekânı yeniden inşa etmeden ve yeni bir ikinci doğa üretmek sosyo-ekolojik ve çevresel ilişkilerinde devrim yaratmadan elde edilemeyeceğini savunur (McFarlane, 2011). Harvey (2015, s. 332)’e göre yeterli coğrafya ve antropoloji bilgisine sahip olmadığımızda dünyada olup biteni doğru kavrayamaz ve böylece kendi evrensel adalet arayışımıza zarar veririz. Bu sebeple siyasi hedeflerimiz başta olmak üzere yeni bir dünyanın organize edilmesi sürecinde yeterli coğrafi ve antropolojik bilgiye sahip bir coğrafi aklın inşa edilmesi kaçınılmazdır.

Etik Beyan

Yazar çalışmasında Etik ilkelere uymuş olduğunu beyan etmiştir.

Finansman Beyanı

Yazar, bu çalışma için herhangi bir kişi, kurum ya da kuruluştan maddi destek alınmadığını beyan etmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması olmadığı beyan edilmiştir.

5. Kaynakça

- Ananga, E. O., & Peadar, C. (2021). Deconstructing Emmanuel Kant and David Harvey's perception of cosmopolitanism. *Oklahoma Politics*, 31, 65-92.
- Appiah, K. (2007). *Cosmopolitanism. ethics in a world of strangers*. Penguin.
- Association of American Geographers (1984). Guidelines for geographic education: elementary and secondary schools. *Association of American Geographers*.
- Beck, U. (2006a). The Cosmopolitan perspective: sociology in the second age of modernity". In S. Vertovec ve R. Cohen (Ed.), *Conceiving Cosmopolitanism* içinde (61-86). Oxford University Press.
- Beck, U. (2006b). Living in the world risk society: A Hobhouse memorial public lecture given on wednesday 15 february 2006 at the london school of economics. *Economy and society*, 35(3), 329-345.
- Beck, U. (2006c). *Cosmopolitan vision*. Polity Press.
- Beitz, C. R. (2005). Cosmopolitanism and global justice. In, G. Brck & D. Moellendorf (Eds.), *Current debates in global justice* (pp. 11-27). Springer.
- Benhabib, S. (2004). *The rights of others: aliens, residents and citizens*. Cambridge University Press.
- Benhabib, S. (2006). Another cosmopolitanism. In R. Post (Ed.), *Another cosmopolitanism* (pp. 13-80). Oxford University Press.
- Bertram, C. (2006). Cosmopolitanism and inequality. *Res Publica*, 3(12), pp. 327-336.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), pp. 27-40, <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027> .
- Buchanan, L. B., & Tschida, C. M. (2015). Exploring the five themes of geography using technology. *Ohio Social Studies Review*, 52(1), 29-40.
- Carney, G. O. (1999). Cowabunga! Surfer rock and the five themes of geography. *Popular Music & Society*, 23(4), 3-29.
- Cooper, R. (2003). *The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century*. Atlantic Monthly Press.
- Derpman, S. (2009). Solidarity and cosmopolitanism. *Ethical Theory and Moral Practice*, 12(3), 303-315.
- Derrida, J. (2001). *On cosmopolitanism and forgiveness (Thinking in action)*. Routledge.
- Dittmer, J. (2011). Cosmopolitanism and the geographies of freedom. *Journal of Cultural Geography*, 28(1), 227-228.
- Edney, M. (1990). *Mapping an empire: the geographical construction of british India, 1765-1843*. University of Chicago Press.
- Fine, R. (2007). *Cosmopolitanism*. Routledge.
- Green, P. (2012). *Cosmopolitanism and the geographies of freedom, David Harvey*, New York: Columbia University Press, 2009. *Historical Materialism*, 20(4), 213-225.
- Harvey, D. (2009). *Cosmopolitanism and the geographies of freedom*. Columbia University Press.
- Harvey, D. (2014). *Seventeen contradictions and the end of capitalism*. Oxford University Press.
- Harvey, D. (2015). *Kozmopolitik ve özgürlük Coğrafyaları* (Z. C. Başeren, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Harvey, D. (2017). What do we do with cosmopolitanism? In N. G. Schiller & A. Irving (Eds.), *Whose Cosmopolitanism?: critical perspectives, relationalities and discontents* (pp. 49-57). Bergham Books.
- Huggler, J. (2010). Cosmopolitanism and peace in Kant's essay on 'perpetual peace'. *Studies in Philosophy and Education*, 29, 129-140.
- Kant, I. (1917). *Perpetual peace: A philosophical essay*. G. Allen & Unwin ltd.
- Kant, I. (1991). *Kant: political writings* (H. B. Nibet, Trans.). Cambridge University Press.
- Koczanowicz, L. (2010). Cosmopolitanism and its predicaments. *Studies in Philosophy and Education*, 29(2), 141-149.
- McFarlane, C. (2011). *Book review forum: David Harvey, cosmopolitanism and the geographies of freedom*. Columbia University Press.
- Mehta, U. S. (1999). *Liberalism and empire: a study in nineteenth-century british thought*. University of Chicago Press.
- Mignolo, W. (2010). Cosmopolitanism and the de-colonial option. *Studies in Philosophy and Education*, 29, 111-127.
- Montgomery, R. (1991). The five themes of geography in literature. *Social Studies Texan*, 6(3), 58-60.
- Natoli, S. J. (1994). Guidelines for geographic education and the fundamental themes in geography. *Journal of Geography*, 93(1), 2-6.
- Nussbaum, M. (1997a). *Cultivating humanity*. Harvard University Press.
- Nussbaum, M. (1997b). Kant and stoic cosmopolitanism. *Journal of Political Philosophy*, 5, 1-25.
- Orhan, B., & Karabağ, S. (2021). Mülk ve mülkiyet. *Turkish Studies - Social*, 16(4), 1601-1619. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies> .
- Pattison, W. (1964). *The four traditions of geography*. *Journal of Geography*, 63, 211-216.
- Rao, R. (2010). Disciplining cosmopolitanism. *Transnational Legal Theory*, 1(3), 393-420.
- Schiller, G., & Irving, A. (2017). *Whose cosmopolitanism?: critical perspectives, relationalities and discontents*. Bergham Books.
- Steinberg, P. (2011). *Book review forum: David Harvey, cosmopolitanism and the geographies of freedom* (pp. 111-116). New York: Columbia University Press.
- Strand, T. (2010). Introduction: cosmopolitanism in the making. *Studies in Philosophy and Education*, 29(2), 103-109.

- Şahin, B. (2022). Coğrafya eğitiminin beş teması. S. Karabağ ve S. Şahin (Ed.), *Coğrafya eğitiminin temel eksenleri içinde* (49-67). Pegem Akademi.
- Van Hooft, S., & Vandekerckhove, W. (2010). *Questioning cosmopolitanism* (Vol. 6). Springer Science & Business Media.
- Warf, B. (2010). A Review of “Cosmopolitanism and the geographies of freedom”. *Annals of the Association of American Geographers*, 100(5), 1217-1219.
- Warf, B. (2015). Global cities, cosmopolitanism, and geographies of tolerance. *Urban Geography*, 36(6), 927–946, <http://dx.doi.org/10.1080/02723638.2015.1067408>
- Waterstone, M. (2011). Cosmopolitanism and the geographies of freedom. harvey, david. *Geografiska Annaler: Series B, Swedish Society for Anthropology and Geography*, 93(3), 271–272.
- Withers, C. W. J. (2013). The enlightenment and geographies of cosmopolitanism. *Scottish Geographical Journal*, 129(1), 36-53.